

Christian Sandbjerg Hansen

Nordvestkvarterets omdømme og det territorielle stigmas historicitet

Resumé:

De seneste års massive opmærksomhed på ghettoer i Danmark har affødt en lang række begreber for sådanne steder – udsatte områder, belastede kvarterer, parallelsamfund, sorte pletter osv. – og en lang række debatter om den korrekte betegnelse såvel som om de forskellige betegnelsers betydning. Med afsæt i Loïc Wacquants teori om territorial stigmatisering fokuserer jeg i denne artikel på Københavns Nordvestkvarterets omdømme, som det historisk har været produceret, og argumenterer for, at stedlig vanære, hverken er iboende egenskaber, statiske eller neutrale, men tværtimod historiske, sociale og performative. Snarere end at fokusere på ordenes formelle korrekthed og eventuelle korrespondance med virkeligheden fokuserer jeg på, hvordan betegnelserne har betydning via den sociale produktion og politiske konstruktion af sted. Jeg fremhæver tre forskellige former for symbolsk miskredit, som Nordvestkvarteret har været påført i forskellige tidsperioder (fattigt, belastet, mangfoldigt) og viser, hvordan symbolernes sociale indlejring og historiske kontekst virker som en fornedrelsens dynamo for bymæssig forandring.

Nøgleord: København Nordvest, Wacquant, repræsentation, slum, udsatte boligområder, ghetto, eksklusion.

Indledning

Loïc Wacquants teori om territorial stigmatisering har de sidste 10-15 år været retningsgivende for studier af, hvordan områders miskredit har effekter på en række forskellige niveauer – fra beboernes egen oplevelse og håndtering af hverdagslivet over mediers repræsentationer af sådanne områder til politikeres stadigt mere hårdtslående initiativer (Wacquant 2007; 2008). Tesen om de sociale betydninger af stedlig vanære har imidlertid haft mindre gennemslag i historiske studier og i studier af, hvordan territorial stigmatisering kan have forskellige symbolske udtryk over tid (Delica & Hansen 2014; 2016, Larsen & Delica 2019). I denne artikel bruger jeg Københavns Nordvestkvarterets historie til at argumentere for, at et steds omdømme, hverken er et iboende eller statisk fænomen, men et relationelt karakteristikum, der aktivt skabes og omskabes over tid. Først introducerer jeg kort Wacquants teori om territorial stigmatisering og dennes videreudvikling, samt artiklens empiriske fundament. Dernæst viser jeg tre historiske former for territorial stigmatisering og analyserer disse i lyset af deres symbolske udtryk, historiske kontekst og sociale klassifikationskampe. Til sidst diskuterer jeg kort betydningen af symbolske repræsentationer for steders dynamiske position i de sociale og geografiske hierarkier.

Teorien om territorial stigmatisering

Loïc Wacquants teori om territorial stigmatisering har afsæt i hans arbejde med avanceret urban marginalisering, som han udvikler fra sine studier af Chicago i slutningen af 1980'erne. Avanceret marginalisering betegner et nyt fattigdomsregime, der fremkommer i postindustrielle byer på baggrund af stigende ulighed, velfærdsstatslig omstrukturering og tilbage-trækning, udvidelse af straffesystemet og spatial polarisering og stigmatisering (Wacquant 2008).

Helt overordnet er territorial stigmatisering en form for social vanære, som knytter sig til bestemte steder (Wacquant 2007). Wacquant kobler således Goffmans analyse af stigma som "en egenskab, der er dybt miskrediterende" (Goffman 2009: 45) med Bourdieus begreb om symbolsk magt som autoriteten til at "konstituere det givne gennem ytringer" (Bourdieu 1991: 170) for at undersøge, hvordan steder stigmatiseres og hvordan sådanne stigmatiserede steder påvirker beboere såvel som de bredere omgivelser (Wacquant, Slater & Pereira 2014). Wacquant og andre viser således, hvordan steders stigma produceres, styres, opleves og håndteres på forskellige niveauer og påvirker en lang række forskellige aktører og institutioner: beboerne i kvarteret, kvarterets naboer og øvrige omgivelser, kommercielle aktører, specialister i kulturel produktion som fx journalister, forskere og politikere, og embedsmænd, socialarbejdere, byplanlæggere og andre repræsentanter for stat og civilsamfund, samt de officielle politikker (se Larsen & Delica 2019 for en oversigt).

I denne artikel undersøger jeg, hvordan et steds stigma kan have forskellige symbolske udtryk og sociale effekter i bestemte historiske kontekster. Til at gøre dette fokuserer jeg på Københavns Nordvestkvarter, og trækker på et empirisk materiale, der hovedsageligt består af politiske debatter fra Københavns Borgerrepræsentation, officielle kommunale byplaner og politikker, medieomtaler af kvarteret,

samt bredere kontekstuelle forhold og relaterede debatter på nationalt niveau fra omkring 1900, hvor kvarteret Utterslev Mark indlemmedes i København, og frem til i dag, hvor Københavns Kommune kategoriserer Nordvest som en del af den udsatte bydel Bispebjerg.¹ Overordnet består materialet af "performative udsagn, som søger at frembringe det, de benævner" (Bourdieu 1991: 225), officielle repræsentationer og offentlige navngivnings-handlinger, som er forsynet med en anerkendt og legitim autoritet, der søger at påføre en bestemt forståelse af byen, Nordvest og kvartets beboere. Ifølge Bourdieu er det ikke ordene i sig selv, der besidder en skabende kraft, men en social tro på ordene, som produceres af selve den sociale struktur, dvs. af en relation mellem dem, som udøver og dem som underlægges en given magt (Bourdieu 1991: 170). Således er disse udsagn klassificerende forsøg, offentlige kategoriseringer sat i og på spil i de symbolske kampe, og for hvilke de agerende bestræber sig på at få støtte og anerkendelse. De involverede i disse klassificerende kampe påberåber sig med andre ord deres respektive politiske, bureaukratiske og/eller professionelle kapital for at indtage positionen som talsmand og fungere som delegerede, der handler på gruppens vegne, hvormed de får den til at eksistere (Bourdieu 1991).

Københavns Whitechapel

I slutningen af 1800tallet og starten af 1900tallet blev Utterslev Mark betraget som et fattigt og farligt område på kanten af byen. I 1892 bragte *Politiken* en række artikler, der rapporterede "mørke billeder bag Lygteåen, hvor gaderne bliver til landeveje og fattigdommen synker endnu dybere end på brokvartererne. Her er Utterslev Mark, Københavns Whitecha-

1 Materialet består af ca. 1.500 "poster" bestående af politiske debatter, avisartikler, officielle politikker, lovgivning mv. (se Hansen 2021 for en uddybning af teoretiske og metodiske overvejelser og empiriske valg og fravalg).

pel”. Artiklen hævdede at de mørke billeder fra Utterslev Mark var endnu værre end dem fra tennementshusene i San Francisco og New York, menneskemarkerne i Moskva og fattigdommen i Paris og Londons Whitechapel og lazzeronerne i Napoli. Journalisterne beskriver deres besøg hos fattige lejere, enker med syge og udhungrede børn, “blege kvinder der bedende strækker deres hænder for hjælp”, mennesker der smertefuldt lider af hjernebetændelse og styrtblødning, og portrætterer kvarteret som bestående af “små, beskidte lejligheder med pestfyldt lugt” og præget af en “uhyggelig elendighed”.

Så er vi på Frederikssundsvej 56 på kvisten. I et lille værelse, hvis ruder er tilklistrede med papir, bor en enke, hvis eneste datter, en 11-årig pige, ligger udstrakt på en fattig udstyret seng, der næst et bord og en stol udgør hele værelsets møblement. Pigen har hjernebetændelse. Hun har i 11 døgn stridt med døden, og hun skal dø, det har fattiglægen sagt, men endnu er der liv. Moderen, der i sin fortvivlelse er den mest gribende illustration til H.C. Andersens “En Moder”, dækker datteren med sit sjal og knuger hendes hånd i sin som for at rive hende ud af dødens favntag. Men der er intet håb. Gule svedperler, dødssveden, træder frem af denne piges pande, – men hun ånder. Og moderen, der ikke ænser pengene, vi har lagt på bordet, råber: “Bed til Gud! Bed til Gud!” Om en maler kunne gengive dette billede: Kvistværelset, uhyggen og moderen bøjet over datterens seng, da ville rædselsslagne tilskuere tro, at billedet løj. Men gå derud, og De vil se, at virkeligheden er grufuldere end det grufuldeste maleri, og uhyggen endnu mere gribende end i “Den Ubudne”, Maurice Maeterlincks uhyggelige fantasi. (Politiken 1892)

Artiklen fik formændene for Sognerådet, Grundejerforeningen og Utterslev Marks borgerlige forening til at indkalde til protestmøde, da artiklen skildrede forholdene på en “for Borgerne og Kommunalbestyrelsen ærekrænkende og nedsættende Maade”. I avisernes gengivelse af dette protestmøde fandt formændene imidlertid ikke megen opbakning til deres protest

og anklager om at Politiken skulle have portrætteret beboerne som “Vagabonder, der lever her i Huler af Rov og Tyveri”. I stedet stillede flere deltagere spørgsmålstegn ved foreningerne som repræsentanter for de fattige og hævdede, at forholdene faktisk var værre end artiklen havde udlagt dem. Kompromisset kom fra sognerådets formand: Siden ingen havde nægtet at der var udbredt fattigdom på Utterslev Mark kunne man sætte pris på den nyvundne medlidenhed og tage initiativ til at oprette en afdeling af Samaritanen i kvarteret.

Hvis fattigdommen var et aspekt af måden området blev offentligt beskrevet, så var farligheden et andet, særligt som denne repræsenteredes af Lersøen og de såkaldte Lersøbøller. I det første årti af århundredet diskuterede både politikere og aviser “de bøller, vagabonder og tugthuskandidater,” som levede i pilekrattet og som ofte kom i voldelige slagsmål med politiet. Mens en række af historier handlede om forbryder-romancen mellem Ferdinand Eriksen og Karens Spidsmus, så handlede andre om Lersøens vildnis og de “indianer-lignende wigwammer”, som de løse eksistenser og frie sjæle boede i. Således beskrev *Nationaltiden* (1901) Lersøen som “en jungle i storbyen”, som enhver anstændig mand ville “slå korsets tegn”, inden han entredede.

På trods af disse eksotiserende kategorier, der minder om koloniale beskrivelser af de Fremmede, betegnede de dominerende kategoriseringer af Lersøbøllerne dem brutale, bærme, parasitter, slyngelige og skyggefulde eksistenser, “tvivlsomme eksistenser, for hvilke lediggang er en dyd”, listige, tyve, banditter, “voldelige mænd, der trækker våben mod politiet” og terroriserer anstændige folk (f.eks. Samfundet 1901, Social-Demokraten 1901; 1903). På samme måde havde den emotionalitet, som var indlejret i afbildningerne af Utterslev Mark kun lidt at gøre med den Victorianske “frygtelige glæde” og “nervøse spænding”, som ellers var knyttet til mødet med den fremmedartede underverden (Kalifa 2019,

Crossley 2017, Koven 2004, Walkowitz 1992). Utterslev Mark og dens befolkning var måske eksotiske, men de var primært forfærdende i både deres fattigdom og farlighed.

Utterslev Mark var imidlertid også genstand for politisk håb. Som et af yderdistrikterne, der blev indlemmet i København omkring århundredeskiftet var området en løsning på urbaniseringens trængsler og slumkvarterer. Der var plads, jord og i de følgende årtier blev Utterslev Mark et område for byplanlæggere og arkitekter, der sammen med sociale boligforeninger investerede i idealer om nye, lyse og luftige områder til gavn for de arbejdende klasser, og dermed bidrog til at skabe Nordvestkvarteret. I første omgang var Nordvest politisk tænkt som sted for det nye hospital og den nye kirkegård, men fra 1916, og særligt fra 1920'erne, begyndte mere planlagte boligområder at blive bygget. Og i 1940erne kunne man i *Social-Demokraten* læse flere artikler, som hyldede arbejderkvarteret på Bispebjerg, hvor kooperationen herskede, og hvor drømmen om arbejderfællesskab i lyse og luftige, grønne omgivelser, og med institutioner og arbejdspladser fra vugge til krukke, blev udlevet (Larsen 2000, Kirkeby 1999). Sovebyen på Bjerget blev institutionaliseret med en lokalavis og et Lokalråd for Nordvest-kvarteret, og de problemhistorier fra kvarteret, der nåede de nationale medier blev set som enkeltsager snarere end som egentlige egenskaber ved kvarteret som sådan (se Hansen 2021: kap. 1).

Det værste kvarter i Danmark

I slutningen af 1980erne og starten af 1990erne blev Nordvest imidlertid på ny genstand for offentlig nedværdigelse. Mens arbejderbevægelsen og lokale organisationer bidrog til kulturelle repræsentationer af kvarteret som en arbejderdrøm, et kooperativt kvarter og en nøgle i det fremtidige velfærdssamfund, så bidrog *Det fri Aktuelt* i 1990 til at gøre kvarteret kendt som det værste område i Danmark, da det bragte en artikel med overskriften "Københavns losseplads".

Mere end halvdelen af beboerne er på overførselsindkomster: pension, førtidspension og bistandshjælp. Alkoholikere. Narkomaner på varig metadon. Folk der har været inde og ruske tremmer. Patienter der er ofre for nedskæringerne på de psykiatriske afdelinger. For mange på et for lille område. Dårligt socialt netværk. Problemerne er samlet. (Aktuelt 1990)

I artiklen lader journalisterne et par beboere tale som repræsentanter for "det hårde kvarter", en far og hans søn på hhv. 40 og 19 år, begge "arbejdsløse og alkoholikere", og to anonyme naboer som også beskrives som værende "arbejdsløse bistanndsklienter": "Herude er du så langt nede i lortet som du kan komme", "du kan ikke slippe væk fra at drikke her", "det er nemt at komme ud i kriminalitet her", "jungleloven hersker her, vi kan ikke sige for meget, det er ikke sundt at blive set som stikker".

Til forskel fra både portrætter af afindustrialiserede steder og samfundsvidenskabelige analyser af betydningen af arbejdets forsvinden (Wilson 1996), så fokuserer disse mediehistorier ikke meget på de forladte fabrikker eller det urbane forfald, som fulgte i kølvandet på afmonteringen af det gamle arbejderkvarter. I stedet introducerede de nye kategoriseringer, der tegnede et billede af en social ødemark præget af jungleloven, et landskab af fraværende eller misbrugende forældre, forsømte børn "med livshistorier for deprimerende til at kunne fortælles", kriminelle andengenerationsindvandrere, børn forhærdede af hårde betingelser, mennesker forventet med fortvivlelse og heroisk kæmpende socialarbejdere (f.eks. Aktuelt 1988, Berlingske 1988, JP 1995).

I 1993 bragte *Politiken* en artikelserie, "Nordvest for samfundet", der portrætterede Nordvest som et "belastet kvarter", som de fleste andre større aviser på forskellig vis gentog og dermed forstærkede. I disse historier var kvarterets sociale problemer ikke enkeltsager, men konstituerende for kvarteret som sådan; Nordvest var en bristet drøm, et tabt paradys, et synkende bjerg. I Københavns Borgerrepræ-

sentations budgetforhandlinger henviste den socialdemokratiske overborgmester Jens Kramer-Mikkelsen også til *Politikens* artikelserie og bekræftede at kvarteret var “det hårdest belastede i landet”. Og den socialdemokratiske socialminister Karen Jespersen udtalte med “dyb bekymring”, at “en ny social ghetto” vokser frem i Nordvest, og at hun fortryder, at hun ikke lyttede til “socialarbejdernes advarsler om stigende bandekriminalitet” (*Politiken* 1993).

I januar 1994 rapporterer *Politiken* fra politikernes besøg til “det socialt tunge Bispebjerg” og beskriver kvarteret som “et skoleeksempel på hvordan førtidspensionister, bistandsklienter, indvandrere, psykisk syge og alkoholikere næsten pr. automatik samles i de dårligste, men billigste boliger” (*Politiken* 1994). Artiklen citerede socialministeren: “Det er en alvorlig kamp. Over alt i landet er der meget hårdt belastede boligområder, og vi kan havne i et todelt samfund, hvis vi ikke passer på.” I politisk enighed om at Nordvest var blevet “en ghetto i hvilken socialt svage beboere koncentrerer”, lovede de “social førstehjælp” og at “bekæmpe ghettoerne”.

For at forstå den sociale virkningsfuldhed af disse ytringer er det vigtigt at huske på i hvert fald to forhold. For det første var København i slutningen af 1980'erne og starten 1990'erne generelt i krise og rapporter konkluderede, at “skattegrundlaget” ikke var i orden og at byen grundlæggende ikke var sund at bo i (Andersen m.fl. 1987). For det andet medførte det såkaldte borgmesteroprør i socialdemokratiet (Jønsson 2014), at bypolitik kom til at handle om mere end lejlighedsrenoveringer og gårdsaneringer, da regeringens byudvalg fremlagde strategier for den boligsociale udvikling. Som Larsen (2019) viser, så var den grundlæggende logik i Regeringens byudvalg og kvartersløft en områdebaseret forklaring, der i det store hele ignorerede strukturelle faktorer uden for området, som f.eks. den statsorkestrerede produktion af et todelt, asymmetrisk boligmarked hovedsageligt bestående af ejere og lejere.

Da Københavns Kommune i midten af 1990'erne lavede en aftale med regeringen om et 7årigt kvartersløft af “Femkanten” i Nordvest, var den dominerende forståelse af kvarterets elendighed således koncentrationen af problemgrupper, som var placeret af kommunen i lejligheder, ingen andre ville have på grund af deres dårlige kvalitet. Løsningen handlede derfor om, at “bryde den negative spiral” og “løfte kvarteret socialt og økonomisk”. På trods af historier om kriminalitet og vold opdelt den dominerende anskuelse af beboerne i Nordvest disse som hhv. “ressourcesvage” og “ressourcestærke”²: De “svage” deltager ikke i det “almindelige” samfund, de er “ekskluderede” og må “integreres”, “vi” må hjælpe “dem”, så de kan “løfte sig selv”.

Kategoriseringen af de “svage” og de følelser af bedrøvelse og sørgmodighed, som de vækker, kan siges at udgøre en symbolsk ynkestrategi. Med Lister (2004) kan vi kalde det for *povertyism* eller fattigdomsgørelse, dvs. sympatisk Andengørelse, en medfølelse distance-ring, en nedladdenhed, der vil løfte de “svage” op til “os andre” og som dermed skaber den fattige som en radikalt anderledes, hvilket individualiserer ulighedsspørgsmål og svøber det fattige kvarter i et omklamrende velfærdsvelgørelses vokabular.³

Det mangfoldige kvarter – mellem ghetto og gentrificering

I løbet af 2000'erne ændres Nordvests symbolisme på ny og bliver mere flertydig efterhånd-

2 Som Villadsen (2006: 204) viser, så reproduceres i 1990'erne denne generelle kategorisering på tværs af sociale og arbejdsmarkedspolitikker, som søgte at “afdække de iboende, men urealiserede ressourcer, som den udstødte antages at rumme”.

3 Andersen & Larsen (2004) og Andersen & Pløger (2007) fortolker yderligere 1990'ernes kvartersløftprojekter som arenaer for lokal deltagelse, inklusion, mobilisering og empowerment. Pointen her er *ikke*, at kvartersløft var udtryk for en ensidig social og politisk nedværdigelse og undertrykkelse af lokalbefolkningen, men at den officielle klassifikation har performative virkninger.

den som diskurser om ghettoisering går hånd i hånd med diskurser om København som landets vækstcentrum: folketallet steg, befolkningen blev højere uddannet, tjente mere osv. De stigende boligpriser fik politikerne til at udtrykke bekymring for, om København var ved at blive en by for de rige og håb for at kunne skabe en blandet og inkluderende by.

I forlængelse af idealerne om en rummelig by bliver Nordvest gennem 2000erne beskrevet som opblomstrende. I 2004 iværksætter Kvarterløft Nordvest en offensiv markedsføring af kvarteret med henblik på at ændre kvarterets image indadtil og udadtil, i 2005 udnævner Kommunen den gamle industrielle stribe til kreativ vækstzone og en række nye byggerier sætter sit præg på bydelen og dens symbolik. Mens Nordvest ligesom resten af det gentrificerende København forandrer sig, så forandres også repræsentationerne af kvarteret. “Solen skinner på Nordvest”, “Nordvest har New York-ambitioner”, “Nordvest har fået hipfaktor”, “Bispebjerg kommer igen”, “Nordvest er Københavns næste smarte bydel”, “Københavns ydmyge bydel rejser sig” lyder nogle af overskrifterne.

Selvom disse mediehistorier og disse “nye” agenter, der taler gennem dem (galleriejere, restauratører, middelklasse-tilflyttere mv.), er heterogene, for så vidt de ikke udgør en organiseret gruppe, er de ikke desto mindre forenet af deres fælles symbolske ressourcer som repræsentanter for kulturel og økonomisk velstand og af deres unisone kategoriseringer af “det nye” Nordvest; symbolske ressourcer og kategorier, som selv udgør et nyt symbol og “taler” til dispositionerne hos middelklassens kulturelle fraktioner. Fra denne position i det sociale rum opfattes Nordvest som *the new thing*, det næste smarte sted i byen, det er *in* og *hot*, det har en New York-stemning og en følelse af baggårdsbohème. Det er uslebent, originalt og autentisk, “grimt, smukt, varieret og ærligt”, “som verden skal være” (f.eks. Politiken 2015). Sådanne udtryk kan forstås som selvdistance-

rende strategier, hvormed den enkelte nyankomne beboer får personlig kapital ved at distancere fra det sted, der skaber deres stemme, mens de stadig hævder at tilhøre det, hvormed de kan høste det symbolske overskud, der er forbundet med at være bosiddende (Bourdieu 1991: 196). Det er en form for nedladdenhed, en “symbolsk overskridelse af grænser, der på én og samme tid giver de fordele, der følger af at være i overensstemmelse med en social definition, og de fordele, der følger af overskridelse” (Bourdieu 1991: 124). Med andre ord ligger kraften i disse offensive symbolske strategier, der sigter mod at definere området som interessant, attraktivt og spændende, i de øvre middelklassers generelle kulturelle og økonomiske dominans – uanset om de er repræsenteret af stjernearkitekter, nystartede kreative virksomheder eller “smarte” restauranter, og som i relation til den del af beboerne, der betragtes som “fattige” eller “eksotiske”, betragtes som det nødlidende kvarters frelsere.

På den anden side har de samme aviser også beskrevet Nordvest som et taberland, et parallelsamfund og en ghetto. I de tilbagevendende lister over såkaldte ghettoer i Danmark optræder til stadighed et par lokale boligforeninger, kvarteret er kommunalt-administrativt betegnet som “udsat boligområde” og der er vedvarende boligsociale helhedsplaner, kvarterløftsprojekter eller områdefornyelse i Nordvest. Selvom mediehistorierne i det nye årtusind ikke er så omfattende som i 1990erne, så er de i tråd med både nationale ghettopolitikker og kommunale politikker for udsatte byområder. På tværs af de politiske skillelinjer etableredes med andre ord en opfattelse af ghettoer som isolerede parallelsamfund i hvilke vold, kriminalitet, socialt bedrageri og arbejdsløshed trives blandt primært “indvandrere”. Hvis de belastede områder i 1990erne inkluderede kategorier af “fremmede”, “flygtninge” og “indvandrere” blandt “svage” mennesker, så klassificerer “ghettoerne” racialiserede steder og et racialiseret “dem” og “os”. Og hvis de

belastede områder var konfliktprægede rum, så er ghettoerne kriminelle rum, hvor “beboerne er bange for at opholde sig”. Mens de tidligere initiativer søgte at løfte de svage, søger ghetto-initiativerne at “nedbryde fæstninger” og “genskabe sikkerhed og tillid”. Det territoriale stigma, der følger med en statsautoriseret nominering som ghetto, legitimerer meget vidtgående og hårdhændede initiativer, eftersom “vi” er konfronterede med problemer, “der kræver særlige løsninger og metoder”. Ghettopolitikkerne er hårde, vrede og angribende diskurser, der fremfører det stærke lederskabs symbolik med kategorier, hvor “vi” “insisterer”, “nægter at acceptere”, “tager fat”, “kræver”, “konfronterer”, mens “de” “må og skal” “tilpasse sig vores værdier”, “bidrage”, “overholde vores love”, efterkomme og adlyde (se f.eks. Statsministeren 2004, Regeringen 2004; 2010). Ghettopolitikkerne indeholder således bl.a. forslag om at omgå ventelister til almene boliger, så “ressourcestærke mennesker” (studerende, beskæftigede) prioriteres, om at rive boligblokke ned og tillade private entreprenører at bygge nyt, forandre ejerskabet fra almene foreninger til ejerboliger, om at tvinge “børn af arbejdsløse indvandrere” i daginstitution, om at udvide overvågning af områderne, og skærpede straffe for kriminalitet begået i områderne.

Ghetto og ghettoisering bliver på denne måde et containerbegreb, som samler den gentagne produktion af tre dominerende sociale problemer – kriminalitet, fattigdom/arbejdsløshed og indvandring/integration – i en enkelt, rumlig, racialiseret, farliggjort og fattigdomsgjort kategori, hvilket bidrager til at legitimere indgribende og paternalistiske initiativer, som ifølge Wacquant (2009) er et kernekaraktistika ved neoliberaliseringen af staten.

Selv om ghetto-kategorien ikke bruges direkte i Københavns Kommunes politik for Udsatte Byområder, så er den grundlæggende forståelse den samme. De udvalgte områder identificeres og beskrives via en statistisk lo-

gik, som udøver en social talmagi (indeksning, barometre, scorer, tabeller, gennemsnit), som tager sig ud som upersonlige og neutrale tegn på objektivitet og videnskabelighed. Med et fokus på koncentrationen af såkaldt problematiske befolkningsgrupper – arbejdsløse, mennesker på overførselsindkomster, indvandrere, enlige, ressourcetsvage – udtrykker både ghettoer og udsatte byområder samme områdebaserede tænkning som i 1990erne, men (også) svøbt i en ny paternalistisk, racialiseret og konfronterende form for stigmatisering (se også Frandsen & Hansen 2020). Nordvest er på den måde på en og samme tid “udsat og belastet” og “hårdt og farligt”.

Stigmatisering som symbolsk motor

Nordvest er med andre ord et eksempel på, hvordan sociale, fysiske og symbolske strukturer vikler sig ind i hinanden og over tid skaber og omskaber stedet. Territoriel stigmatisering er ikke et statisk fænomen og symbolernes former har virkelige sociale og spatiale konsekvenser.

Set gennem klassifikationskampenes linse har jeg fremhævet tre symbolske måder, Nordvestkvarteret historisk har været nedværdiget. Fra det fattige og farlige Utterslev Mark, der gav anledning til både forfærdende og frygtssomme historier, men som også bidrog til at eksotisere befolkningen og som samtidig var omgærdet af håb fra den politiske og bureaukratiske elite, der så området og dets byggepotentialer som en løsning på det sociale spørgsmål en mulig bedre fremtid. Over det nødstede og belastede kvarter beboet af ressourcetsvage, og set som nøgleeksempel på det politikere og medier forstod som en ny fattigdom, der i lyset af det afindustrialiserede og afbefolkede København skulle have socialpædagogisk førstehjælp for at (gen)finde deres indre potentialer. Til det mangfoldige kvarter afbilledet på en og samme tid som det nye hip og det mindst attraktive område i et København, der i stigende grad polariseres, og hvor stemplingen som

udsat boligområde og ghetto bevirker ekstra sociale initiativer, men også en indgribende penaliserende og generel spatialisering af de officielle sociale problemer.

De kategoriseringer, der påføres stedet, og de følelser de udtrykker, forandrer sig således over tid som en effekt af de symbolske kampe og deres socialhistoriske produktions- og cirkulationsbetingelser (Wacquant, Slater & Pereira 2014). Den officielle betegnelse af ghettoer og udsatte byområder, og de dramatiserende virkninger af intensiveret og overdrevent mediedækning, bidrager således til at gøre navngivne (bolig)områder til nationale symboler på nød og fordærv, der er væsensforskellig både i omfang og rækkevidde fra debatterne om det fattige yderdistrikt (og slummen i indre by). Hvis Nordvest udgjorde et nationalt synonym for et desperat og nødlidende område i 1990'erne, er det i højere grad nabostederne Mjølnerparken og Tingbjerg, der får den nedrakkende og nedrykkende opmærksomhed i 2000'erne.

Som vist er det territoriale stigma ikke en "indre egenskab" ved kvarteret, men et relationelt karakteristikum, som er afhængigt af strukturerne i det sociale, symbolske og geografiske rum. Til forskel fra skildringerne af fattigdommen på Utterslev Mark er det mest karakteristiske træk ved den nuværende nedrakning af Nordvest uden tvivl den racialisering af kvarteret, der er funderet i den binære, "herkomst"-baserede opfattelse af danskere og indvandrere. Når den dualiserede bys performative symbolik fremmer byen som en legeplads for de "nye kreative klasser" og de racialiserede "velfærds-klienter" som den fremtidige velstands kedelige efterslæb, er det udsatte byområde Bispebjerg-Nordvest både et sted for *humiliores*, de ydmygede, resterne af arbejderklasserne og byens afskum, og via de symbolske ressourcers sociale magi også et sted for *honestiores*, de ærefulde, iværksætterne og de kulturelle fraktioner af middelklasserne, der søger tilflugt i og aktivt opdyrker de områder af byen, der stadig er økonomisk overkommelige (Wacquant 2015).

De sociale mekanismer i denne symbolske motor er ikke ordenes magt i sig selv, ligesom årsagerne til den usikkerhed, der vokser i Nordvest heller ikke skal findes i nabolaget, men i det asymmetriske boligmarked (og enfamiliehusenes kulturelle dominans), i den polariserede sociale struktur, og i velfærdsstatens omkalfatring (Larsen 2019). Som Bourdieu (1999: 219) minder os om, er det ikke nok at besøge kvartererne og se med egne øjne, da "årsagerne til problemerne ikke skal findes i boligprojekterne, men andre steder, ofte i hjertet af staten."

Referencer

- Aktuelt 1988. Bjerget i byen. *Det fri Aktuelt* 28/9 1988.
- Aktuelt 1990. Københavns losseplads. *Det fri Aktuelt*, 25/10 1990.
- Andersen, Bent Rold m.fl. 1987. *Københavnerrapporten: Sociale og sundhedsmæssige udgiftsbetov.* AKF.
- Andersen, John & Jørgen Elm Larsen 2004. Social Polarisation and Urban Democratic Governance. In John Andersen & Birte Siim, eds., *The Politics of Inclusion and Empowerment*, 223-243. Palgrave Macmillan.
- Andersen, John & John Pløger 2007. The Dualism of Urban Governance in Denmark. *European Planning Studies*, 15 (10): 1349-1369.
- Berlingske 1988. Bispebjerg Skole våbenfrit område. *Berlingske Tidende* 3/3 1988.
- Berlingske 2009. 2400 Unhappiness. *Berlingske Tidende* 3/1 2009.
- Bourdieu, Pierre 1991. *Language and Symbolic Power.* Harvard University Press.
- Bourdieu, Pierre et al. 1999. *The Weight of the World.* Polity Press.
- Crossley, Stephen 2017. *In Their Place. The Imagined Geographies of Poverty.* Pluto Press.
- Delica, Kristian Nagel & Christian Sandbjerg Hansen 2014. Den sociale krop, den avancerede marginalisering og den straffende stat – introduktion til Loïc Wacquants oeuvre. *Praktiske Grunde*, Tema: Wacquant, 1-2: 5-26.
- Delica, Kristian Nagel & Christian Sandbjerg Hansen 2016. Pillars in the works of Loïc Wacquant:

- against a fragmented reception. *Thesis Eleven*, 137 (1): 39-54.
- Delica, Kristian Nagel & Troels Schultz Larsen 2019. The Production of Territorial Stigmatization: A Conceptual Cartography. *City*, 23 (4-5): 540-563.
- Frandsen, Martin Severin & Jesper Visti Hansen 2020. Parallelsamfundspakkens genealogi. *Dansk Sociologi*, 1 (31): 9-29.
- Goffman, Erving 2009 [1963]. *Stigma. Om afvigernes sociale identitet*. Samfundslitteratur.
- Hansen, Christian Sandbjerg 2021. *The Making of Place and People in the Danish Metropolis: A Sociohistory of Copenhagen North West*. Routledge.
- JP 1995. Nordvest for samfundet. *Jyllands-Posten* 2/4 1995.
- Jønsson, Heidi Vad 2014. Immigrations- og integrationspolitik. I: Jørn Henrik Petersen, Klaus Petersen & Niels Finn Christiansen (red.) *Dansk Velfærdshistorie*. Bind 6, 2. Hvor glider vi hen? Syddansk Universitetsforlag, s. 861-996.
- Kalifa, Dominique 2019 [2013]. *Vice, Crime, and Poverty. How the Western Imagination Invented the Underworld*. Columbia University Press.
- Kirkeby, Christian 1999. *Fra Utterslev Mark til Nordvestkvarteret*. Lokalhistorisk Forening, Bispebjerg.
- Koven, Seth 2004. *Slumming: Sexual and Social Politics in Victorian London*. Princeton University Press.
- Larsen, Lone Palm 2000. Fra vugge til grav – København NV: historien om et boligområde. Arbejdermuseet.
- Larsen, Troels Schultz 2019. Fra hårde ghettoer til forsømte områder: Om anvendelsen af socialvidenskabelig refleksivitet i praksis. I: Bent Greve (red.) *Socialvidenskab*. Nyt fra Samfundsvidenskaberne, s. 375-400.
- Lister, Ruth 2004. *Poverty*. Polity Press.
- Nationaltidende 1901. En razzia gennem Lersøen. *Nationaltidende* 20/10 1901.
- Politiken 1892. Mørke billeder, protestmøde mod Politiken. *Politiken* 04/02 1892.
- Politiken 1993. Minister vil se på nye ghettoer. *Politiken* 3/7 1993.
- Politiken 1994. Optimister. *Politiken* 6/1 1994.
- Politiken 2008. Nordhappyvest. *Politiken* 1/9 2008.
- Politiken 2015. Nordvest føles mere som verden burde være. *Politiken* 13/11 2015.
- Regeringen 2004. *Regeringens strategi mod ghettoisering*.
- Regeringen. 2010. *Ghettoen tilbage til samfundet. Et opgør med parallelsamfund i Danmark*.
- Samfundet 1901. Lersørøverne. *Samfundet* 25/10 1901.
- Slater, Tom 2018. The Invention of the 'Sink Estate': Consequential Categorisation and the UK Housing Crisis. *The Sociological Review*, 66: 877-897.
- Social-Demokraten 1901. Razzia i Lersøen. *Social-Demokraten* 10/7 1901.
- Social-Demokraten 1903. En natlig Razzia i Lersø-Krattet. *Social-Demokraten* 13/8 1903.
- Statsministeren 2004. Statsminister Anders Fogh Rasmussens nytårstale, 1/1 2004, Statsministeriet.
- Valverde, Mariana 1996. The Dialectic of The Familiar and The Unfamiliar: 'The Jungle' in Early Slumtravel Writing. *Sociology*, 30 (3): 493-509.
- Villadsen, Kaspar 2006. *Det sociale arbejdes genealogi*. Hans Reitzels Forlag.
- Wacquant, Loïc 2007. Territorial Stigmatization in the Age of Advanced Marginality. *Thesis Eleven* 91: 66-77.
- Wacquant, Loïc 2008. *Urban Outcasts: A Comparative Sociology of Urban Marginality*. Cambridge: Polity Press.
- Wacquant, Loïc 2009. *Punishing the Poor*. Duke University Press.
- Wacquant, Loïc 2015. Afterword: Plumbing the Social Underbelly of the Dual City. I: Javier Auyero (ed.) *Invisible in Austin. Life and Labor in an American City*. University of Texas Press, p. 264-271.
- Wacquant, Loïc, Tom Slater & Virgilio Borges Pereira 2014. Territorial Stigmatization in Action. *Environment & Planning A*, 46: 1270-1280.
- Walkowitz, Judith 1992. *City of Dreadful Delight: Narratives of Sexual Danger in Late Victorian London*. Chicago University Press.
- Wilson, William Julius 1996. *When Work Disappears*. Alfred A. Knopf.